

Musiqqa savodxonligi darslarini tashkil etishda zamonaviy metodlardan foydalanish (Boshlang'ich sinflar misolida)

Daniyar Kalmurat uli Jumamuratov
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich sinflarda musiqiy savodxonlik darslarini tashkil etishda zamonaviy metodlardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlarini ko'rib chiqadi. Maqolada musiqiy savodxonlik tushunchasi, boshlang'ich ta'lim bosqichidagi xususiyatlari, zamonaviy pedagogik metodlar (interaktiv metodlar, gamifikatsiya, multimodal o'qitish, texnologik qo'llanmalar va boshqalar) hamda ularning amaliy qo'llanilishi tahlil etiladi. Shuningdek, metod tanlash mezonlari va darsni rejalashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Musiqiy savodxonlik (musical literacy) deganda noto, ritm belgilarini tushunish, o'qiy olish, tinglangan musiqqa materialini taqdir etish, ijro qilish va yaratish qobiliyatlari tushuniladi.

Kalit so'zlar: musiqiy savodxonlik, boshlang'ich sinflar, zamonaviy metodlar, interaktiv o'qitish, musiqiy ta'lim, gamifikatsiya, multimodal ta'lim

The use of modern methods in organizing musical literacy lessons (on the example of primary grades)

Daniyar Kalmurat uli Jumamuratov
Bukhara International University

Abstract: This article considers the theoretical and practical aspects of using modern methods in organizing musical literacy lessons in primary grades. The article analyzes the concept of musical literacy, its features at the primary education stage, modern pedagogical methods (interactive methods, gamification, multimodal teaching, technological applications, etc.) and their practical application. Also, the criteria for selecting methods and recommendations for lesson planning are given. Musical literacy refers to the ability to understand and read notes, rhythmic notation, and the ability to appreciate, perform, and create musical material.

Keywords: musical literacy, primary grades, modern methods, interactive teaching, musical education, gamification, multimodal education

Kirish. Boshlang'ich sinflarda musiqiy ta'limning o'rni hamisha e'tiborda bo'lgan: musiqiy savodxonlikni shakllantirish - bu nafaqat nota o'qish-yozish bilimi, balki ritm, intonatsiya, musiqqa tinglash, ijro qilish va ijodiy faoliyatga yo'l ochishdir.

Hozirgi ta'lim muhitida an'anaviy uslublardan tashqari zamonaviy metodlarni qo'llash muhimligi ortib bormoqda. Maqolaning maqsadi - boshlang'ich sinflarda musiqiy savodxonlik darslarini tashkil etishda zamonaviy metodlardan foydalanishning ilmiy asoslarini o'rganish va tavsiyalar taklif etish.

2. Musiqiy savodxonlik tushunchasi va boshlang'ich sinflarda uning xususiyatlari

2.1. Musiqiy savodxonlik nima?

Musiqiy savodxonlik (musical literacy) deganda noto, ritm belgilarini tushunish, o'qiy olish, tinglangan musiqa materialini taqdir etish, ijro qilish va yaratish qobiliyatlari tushuniladi. Bu - faqat musiqa alifbosini bilish emas, balki musiqa nutqini «o'qish» va «yozish»ga tayyorlik, musiqa kontekstida tafakkur qilishni ham o'z ichiga oladi.

2.2. Boshlang'ich sinflardagi xususiyatlar

Boshlang'ich sinflar (odatda 1-4-sinflar) o'quvchilari psixo-jelektual rivojlanish jihatdan noyob: ular uchun musiqa qiyin tushunchalarga ham oddiy shaklda tushuntirilishi lozim. Masalan:

- Ritm hissi, tanish harakatlar yordamida mustahkamlanadi;
- Nota belgilarini o'qish boshlang'ich bosqichida kinestetik, vizual va audial tajriba bilan bog'lanadi;
- Qiziqish, ijobiy hissiy tajriba muhim.

Shuning uchun boshlang'ich sinflarda musiqiy savodxonlikni shakllantirishda sinf-dars tashqiloti, metodika yangicha yondashuvni talab etadi.

2. Zamonaviy metodlar va ularning musiqiy savodxonlikka ta'siri

2.1. Interaktiv metodlar

So'nggi pedagogik tadqiqotlar ko'rsatadiki, interaktiv metodlar musiqiy o'qitishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, Music education darslarida guruh muhokamalari, musiqiy o'yinlar, talabalararo fikr almashish va raqamli platformalardan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini oshiradi.

Masalan, Rakhmonova (2021) "Interactive Methods in Shaping Music Literacy in Primary School Students" maqolasida interaktiv usullar sinf ichida musiqa klubida tashkil etilgan faoliyat orqali o'quvchilarning musiqiy bilim va ko'nikmalarini oshirishga xizmat qilishi ta'kidlangan.

Shu bilan birga, "practical teaching method, situational teaching method, cooperative teaching method and game teaching method" qo'llanilishi musiqiy savodxonlik salohiyatini oshirishi aniqlangan.

Shu bois, interaktiv metodlarni boshlang'ich sinflarda darslarda qo'llash - o'quvchilarda faollikni rag'batlantiradi, musiqa materialini tushunish va qabul qilish jarayonini osonlashtiradi.

2.2. Gamifikatsiya va texnologik uslublar

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar musiqiy savodxonlikni shakllantirishda gamifikatsiya va raqamli texnologiyalardan foydalanishni taklif qiladi. Masalan, "ArchiTone: A LEGO-Inspired Gamified System for Visualized Music Education" tadqiqotida musiqa nazariyasi tushunchalarini bloklar va qurilish metaforasi orqali vizualizatsiya qilish va shu orqali o'quvchilarning tushunishini yaxshilash ko'rsatilgan. Bundan tashqari, maqolada "Modern Technologies And Methods Of Music Education" nomli tadqiqotda pedagogik jarayonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, audio-vizual qo'llanmalar va individual talaba xususiyatlarini inobatga olgan metodlarning zarurligi aytilgan.

Boshlang'ich sinflarda bu uslublar: multimediali interaktiv taqdimotlar, musiqiy o'yin ilovalari, an'anaviy va raqamli aralash metodlar orqali darsni boyitadi.

2.3. Multimodal ta'lim yondashuvi

Multimodal ta'lim (masalan - vizual, audial, kinestetik elementlar birlashuvi) musiqiy savodxonlikni shakllantirishda samarali. Masalan, multimodal pedagogika tushunchasi ushbu ta'lim uslubida turli modalitlarning (ko'z, quloq, harakat) birgalikda ishlatilishini ko'rsatadi.

Musiqa darsida bu: notani ko'rish (vizual), uni eshitish (audial), tanaga tegishli ritm harakatini bajarish (kinestetik) shaklida amalga oshirilishi mumkin. Bunday uslub o'quvchilarning o'zaro bog'lanish va umumiy tushunishni mustahkamlaydi.

2.4. Konstruktivist yondashuv va o'qituvchi markazida emas, o'quvchi markazida ta'lim

Konstruktivist pedagogik nazariyaga ko'ra, o'quvchi faolligi, tajriba orqali o'rganishi muhim. Musiqiy savodxonlik darslarida o'qituvchi faqat ma'lumot bermasdan, o'quvchilarni musiqiy faoliyatga jalb qiladi, musiqiy tajriba bosqichlari tashkil qiladi. Bu esa boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning musiqaga bo'lgan ijobiy his-tuyg'ularini rivojlantiradi va jarayonni qiziqarli qiladi.

3. Boshlang'ich sinflar misolida dars tashkil etish jarayoni

3.1. Darsni rejalashtirish

Dars rejalashtirilganda quyidagi jihatlar inobatga olinishi lozim: maqsad va vazifalarni aniqlash, o'quvchilarning yoshiga mos faoliyat tanlash, metod tanlash, vositalar tayyorlash, baholash usullari belgilash. Masalan, maqolalardan biri dars metodini tanlashda "factors that determine the selection of a teaching method for a particular lesson" deb ko'rsatadi. Boshlang'ich sinflar uchun maqsadlar oddiy, tushunarli bo'lishi, o'quv faoliyatlari esa harakatli, musiqiy o'yin, kooperativ guruh ishlari orqali bo'lishi maqsadga muvofiq.

3.2. Metodlarning amaliy qo'llanilishi

- Interaktiv o'yinlar: ritm takrorlash, tanlash quizlari, guruhda musiqiy belgilar ustida ishlash. Ushbu yondashuv darsni dinamik va o'quvchi uchun jalb etuvchi qiladi.

- Gamifikatsiya va texnologiya: masalan, o'quvchi raqamli ilova orqali nota belgilarini tanlaydi, musiqa bloklarini birlashtiradi - konstruktsion o'yin orqali musiqiy tushunchani egallaydi (ArchiTone misoli).

- Multimodal faoliyatlar: o'qituvchi visual taqdimot bilan notalar, ritm belgilarini ko'rsatadi; o'quvchilar jamoada ritmik harakat bilan qo'shib ijro qiladi; tinglash faoliyati bilan bog'liq tarona eshidi, o'z fikrini bildiradi.

- O'quvchi markazida jarayon: o'qituvchi «men tushuntiraman» emas, balki «birga o'rganamiz, sinaymiz, xato qilamiz va qayta ko'rib chiqamiz» shaklida faoliyat yuritadi.

- Baholash va qayta aloqa: o'quvchilarning biriktirilgan faoliyatlari (masalan nota bloklarini yig'ish, guruh ijrosi, tinglab natija muhokamasi) orqali baholanadi. Baholash jarayonida faqat natijaga emas, jarayon va ijobiy hatti-harakatga e'tibor beriladi.

4.3. Misol dars sxemasi

Maqsad: 2-sinf musiqiy darsida «ritm belgilarini tanib olish va jamoa bilan ijro etish».

Metod: Gamifikatsiya + interaktiv guruh ishlari + movement (kinestetik).

Faoliyat bosqichlari:

1. Kirish: interaktiv taqdimot orqali ritm belgilarini vizual ko'rsatish, qisqa muhokama.

2. Faoliyat: raqamli ilova yoki karta o'yinida belgilarni tanlash, sinfdagi guruhlar bilan klap-klap ritm takrorlash.

3. Kinestetik bosqich: o'quvchilar sinf bo'ylab harakat qilib, ritmga mos sakraydi yoki oyoq bilan ta'kidlaydi.

4. Guruhda ijro: har bir guruhga ritm kartalari beriladi, guruh ichida ijro qiladi, boshqa guruh baholaydi.

5. Yakun: o'qituvchi va o'quvchilar muhokama qiladi, nima o'rgandik, qiyinchilik bo'ldimi, keyingi safar nima yaxshiroq bo'lishi mumkin.

6. Uyga vazifa: raqamli platformada qisqa ritm mashqlari - o'z-o'zini baholash uchun.

3.4. Qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy metodlarni joriy etishda bir qator muammolar yuzaga keladi: resurs kamligi (kompyuter, interaktiv taxta), o'qituvchi tayyorgarligi pastligi, o'quvchi salohiyati va motivatsiyasi bilan bog'liq qiyinchiliklar. Shuningdek, metod tanlashda sinfning sharoiti, o'quvchining yosh xususiyatlari, ta'lim muhitining texnik imkoniyatlari hisobga olinishi zarur. Masalan, maqolada «insufficient resource, the adaptability of students for curriculum, and insufficient training of teachers» - deb ko'rsatilgan.

O'qituvchilarga tavsiya etiladi: metodlarni bosqichma-bosqich joriy qilish, bir necha darslik yuklamasini sinab ko'rish, xatolarni tahlil qilish, tajriba almashish.

Ilmiy faktlar va tadqiqot natijalari

- Adabiyotlarda boshlang'ich sinflarda musiqiy savodxonlikni rivojlantirish metodlari borligi qayd etilgan - masalan, Zulaykho Abdullayeva tomonidan «Methods and methods of improving musical literacy of first and second graders» maqolasida metodik o'yin texnologiyalari, ritmik-ta'lim metodi xususida so'z yuritilgan.

- Interaktiv metodlar musiqiy savodxonlikka ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan.

- G'arbiy tadqiqotlarda, musiqiy ta'limning boshqa akademik ko'nikmalarga (masalan, o'qish) ham ijobiy aloqasi borligi ko'rilgan.

- Gamifikatsiya va raqamli vizual metodlar o'quvchilarning musiqiy nazariya tushunchalarini tezroq egallashiga yordam beradi.

Bu faktlar boshlang'ich sinflarda zamonaviy metodlarni qo'llashning ilmiy asosga ega ekanini ko'rsatadi.

Tavsiyalar

Boshlang'ich sinflarda musiqiy savodxonlik darslarini tashkil etishda quyidagi tavsiyalarni inobatga olish maqsadga muvofiq:

1. Metod tanlashni individualizatsiyalash - o'quvchilarning yosh, rivojlanish, musiqiy tajriba xususiyatlariga mos metodlarni tanlang.

2. Metodlarni aralash qo'llash (blended approach) - an'anaviy uslublar (demonstratsiya, model qilish) bilan zamonaviy interaktiv, gamifikatsion va multimodal metodlarni birlashtiring.

3. Kinestetik va multimedial elementlar joriy etish - musiqani nafaqat eshitish, balki his qilish, harakat qilish orqali o'rganish.

4. Texnologik platformalar va ilovalardan foydalanish - agar imkoniyat bo'lsa, musiqiy o'yinlar, ilovalar, vizual bloklar yordamida darsni qiziqarli qilish.

5. O'quvchi markazida faoliyat - o'qituvchi «yo'l boshchi» emas, «faoliyatni boshqaruvchi» rolda: o'quvchilarning bir-biriga yordam berishlari, guruh shaklida ishlashlari uchun sharoit yaratilsin.

6. Baholashni jarayoniy ravishda olib borish - o'quvchilarni faqat natijaga ko'ra emas, jarayon, ishtiroki va o'zini baholashi jihatdan ham rag'batlantiring.

7. O'qituvchilarni tayyorlash - zamonaviy metodlarni joriy etishda o'qituvchilarning pedagogik-metodik tayyorgarligi muhim; seminarlarda, tajriba almashishda qatnashish tavsiya etiladi.

8. Resurslar va muhit tayyorligi - sinfda materiallar, texnologiya, musiqa asboblari, interaktiv taxta va ilovalar mavjudligini ta'minlashga e'tibor bering.

9. Motivatsiya va qiziqishni saqlash - dars faoliyatlari o'quvchilarning qiziqishiga mos bo'lishi; tanilgan bolalar musiqasi yoki o'quvchilarning sevimli musiqiy shakllari bilan bog'lanish metodlari qo'llanilishi mumkin.

Xulosa, Boshlang'ich sinflarda musiqiy savodxonlikni shakllantirish muhim pedagogik vazifadir. Zamonaviy metodlar - interaktivlik, gamifikatsiya, multimodal

ta'lim, o'quvchi markazida yondashuv va texnologik qo'llanmalar - bu jarayonni yanada samarali qilish imkonini beradi. Ilmiy tadqiqotlar ushbu yondashuvlarning foydaliligi tarafida dalillar keltirgan. Shuning uchun musiqiy darslarni an'anaviy shakldan kengroq zamonaviy metodlar bilan boyitish tavsiya etiladi. Albatta, har bir sinfnig, o'quvchining xususiyatlari, resurslar imkoniyatlari inobatga olinishi lozim. Ushbu maqolada keltirilgan tavsiyalar boshlang'ich sinflar musiqiy ta'limida darslarni tashkil etishda amaliy yo'l-yo'riqlar sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. Science and Education 6 (1), 28-34
2. КБ Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыке. Scientific progress 2 (6), 940-945
3. КБ Холиков. Влияние классической музыки в разработке центральной нервной системы. Science and Education 6 (1), 49-56
4. КБ Холиков. Приёмы формирования музыкально теоретический интересов у детей младшего школьного возраста. Science and Education 4 (7), 357-362
5. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использование методов и приёмов музыкальной культуре. Science and Education 4 (7), 107-120
6. КБ Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education 3 (3), 1026-1031
7. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150
8. КБ Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and education 3 (5), 1326-1331
9. КБ Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. Science and Education 3 (5), 1549-1555
10. КБ Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. Scientific progress 2 (4), 370-374
11. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101

12. КБ Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118
13. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957
14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 1032-1037
15. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025
16. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. *Academy*, 57-59
17. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. *Scientific progress* 2 (3), 1013-1018
18. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. *Science and Education* 4 (7), 384-389
19. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендация в вузе по сфере музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (4), 921-927
20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. *Science and Education* 4 (7), 206-213
21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451
22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. *Science and Education* 5 (2), 452-458
23. КБ Холиков. Детальный анализ музыкального произведения. *Science and Education* 4 (2), 1069-1075
24. КБ Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. *Science and Education* 4 (3), 545-551
25. КБ Холиков. Тенденции строгой и детальной фиксации в музыке. *Scientific progress* 2 (4), 380-385
26. КБ Холиков. Эффективные способы изучения музыкальных элементов в школьном обучении. *Scientific progress* 2 (4), 108-113
27. КБ Холиков. Природа отношений, регулируемых инструментом возбуждения музыкальных эмоций при коллективном пении. *Scientific progress* 2 (3), 1032-1037

28. КБ Холиков. Специальный барьер для заключительного этапа каденции как процесс музыкально-технической обработки произведения. Science and Education 4 (7), 345-349

29. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. Science and Education 6 (1), 21-27

30. КБ Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2, 955-960